

ÇAĞDAŞ SERAMİKTE ALTERNATİF MALZEME

ALTERNATIVE MATERIAL IN CONTEMPORARY CERAMICS

Arzu Emel ALTINKILIÇ

Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Bileşik Sanatlar Anasanat Dalı, Ankara/ Türkiye, ORCID: 0000-0003-4665-3640

ÖZET

Ham maddesi kil olan ve ilk çağlardan bu yana hayatımızda varlığını sürdüren seramik, günümüz sanat anlayışı içerisinde yerini almıştır. İki boyutlu yüzeysel tasarım veya üç boyutlu olarak geniş bir alana sahip olan seramik sanatı yeni ve farklı ifadelerle de olanak sağlamaktadır. Yani çağdaş seramikte alternatif malzeme ve alternatif yüzey kullanımı ile yeni bir anlatım dili oluşturulmaktadır. Alışılmışın dışında kalan, klasik anlayıştan uzak bu anlatım dili seramiğe farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Dinamik ve soyut seramik formlar ile alternatif malzemenin kendi yaratıcı potansiyeli birçok örnekte karşımıza çıkmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, sanatın disiplinler arası olmasından yola çıkılarak çağdaş seramikte, alternatif malzeme ve alternatif yüzeyin nasıl kullanıldığı üzerinde durmaktır. Çalışma seramik, ahşap, metal, cam, atık ve doğal alternatif malzeme ve yüzeyler ile sınırlandırılacaktır. Araştırma yazılı ve görsel kaynak taramaları ile desteklenecektir. Seramiğin bazen alternatif yüzey, bazen de alternatif malzeme olarak kullanılabilirliği sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Seramik, Çağdaş Sanat, Seramik, Alternatif, Malzeme

ABSTRACT

The ceramics, which have clay as raw material and continue to exist in our lives since the first ages, have taken place in contemporary art understanding. The ceramic art, which has a two-dimensional superficial design or a three-dimensional wide area, allows new and different expressions. In other words, a new language of expression is created by using alternative materials and alternative surfaces in contemporary ceramics. This expression which is out of the ordinary, far from the classical understanding, gives a different perspective to the ceramics. Dynamical and abstract ceramic forms and alternative materials have their counterparts in many examples with their own creative potential.

The aim of this research is to focus on how alternative materials and alternative surfaces are used in contemporary ceramics by way of interdisciplinary art. The work will be limited to ceramic, wood, metal, glass, waste and natural alternative materials and surfaces. The research will be supported by written and visual source surveys. Ceramics will sometimes be offered as an alternative surface and sometimes as an alternative material.

Keywords: Contemporary Ceramics, Contemporary Art, Ceramic, Alternative, Material

1. GİRİŞ

Seramik sanatının günümüzdeki durumuna gelmesi yüzyıllar sürmüş, gelişip, bu gelişimine ivme kazandıran belli dinamikleri olmuştur. Seramik malzeme; fiziksel, kimyasal ve estetik özellikleri ile günlük kullanım eşyası olmaktan çıkıp, sanatçısının elinde bir tasarım ve sanat nesnesine dönüşmüştür. Bir seramikçinin ana malzemesi olan kil; ihtiyaç, gereklilik ya da beğeni tarzı ve farklı kültürel değerler doğrultusunda şekillenmiştir. Bu kültürel değerlerin etkisiyle bilim ve sanat alanlarında fikir yenilenmesi sonucu seramik sanatında da bir çağdaşlaşma sürecine girilmiştir. Günümüz seramik sanatına baktığımızda da bu etki devam etmektedir. 18.yy. sonları 19.yy. başlarında Endüstri devrimi el sanatlarını fazlasıyla olumsuz etkilemiş, çağdaş seramik sanatı da bu durumdan nasibini almıştır.

Endüstri devrimi ile 18.yy'da kültürel ve ekonomik durumu yönünden İngiltere'de başlamış, daha sonra da Avrupa başta olmak üzere Amerika ve birçok ülkede de sürmüş devrimle birlikte, elle üretim yerine makine gücüne geçilmiştir. Makineleşmeyle hızlı ve seri üretim artmış, değişen yaşam koşullarıyla modern dünyanın seramik ürünler dahil olmak üzere, sanayi üretimi ürünlerin kullanılmaya zorlandığı bir tüketim toplumu yaratılmıştır.

Araştırmanın amacı, sanatın disiplinler arası olmasından yola çıkılarak çağdaş seramikte, alternatif malzeme nasıl kullanıldığı üzerinde durmaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada metal, ahşap, kağıt, cam, atık ve doğal alternatif malzemeler ile sınırlandırılmıştır.

2. SERAMİĞİN ALTERNATİF MALZEMELERLE KULLANIMI

Bugünkü seramik sanatına baktığımızda teori ve uygulama açısından iki büyük sanatçı önemli bir yere sahiptir. İngiliz Bernard Leach (1887- 1979) ve Amerikalı Peter Voulkos (1924- 2002). Avrupa ve İngiltere'de Bernard Leach, Amerika'da da Peter Voulkos modern seramik sanatının temellerini atmışlardır (Şahbaz, 2006, s.14).

Görsel 1: Peter Voulkos, Rocking Pot, 1956

Kaynak: URL-1

Görsel 2: Bernard Leach, Seramik Vazo

Kaynak: URL-2

Endüstri devrimin el sanatlarını olumsuz etkilediği dönemde, üretim piyasaları yeniden canlandırmayı hedeflenmiş, Arts and Crafts Avrupa’da ve Amerika’da da kendini göstermiştir. Fabrika üretimine karşı bu akımın öncülerinden biri William Morris’dir ve geleneksel şekillendirme yöntemleri ve teknikleri ile el sanatlarının sürekliliğine dikkat çekmeye çalışmıştır (Aslan, 2014, s.11). William Morris ve Arts and Crafts hareketini benimseyen Bernard Leach, Çağdaş seramik sanatı için bir ekoldür ve oldukça önemli bir yere sahiptir. Seramiğin günlük kullanım eşyası dışında, bir sanat eseri olarak da görülebilmesini sağlamıştır.

Görsel 3: William Morris, 1873, Pencil and Watercolor sketch for print design

Kaynak: URL-3

Çağın gereği doğrultusunda bilim ve felsefedeki gelişmeler, sanat dünyasında da bir değişikliğe gidilmesini sağlamıştır. Aksi halde sanatın kendini tekrar eden bir mekanizma haline gelmesi kaçınılmaz bir durumdur (Sevim ve Boz, 2011, s.114). Disiplinler arası yakın iletişim, seramiğin çömlekçilikten çıkıp ressamların elinde bir tual gibi konumlanmasını sağlamıştır. Ayrıca epey de gelişim göstermiştir. Avrupalı resamlardan Miro, Picasso, Matisse, Gauguin, Chagall çamurla ilgilenmiş ve birçok üretim yapmışlardır. Özellikle Picasso çok sayıda üretim yapmış ve seramik sanatına farklı bir katkısı olmuştur.

Sanatta alternatif malzeme kullanımı ilk olarak 1912’de Pablo Picasso ile başlamıştır. Örneğin ünlü “Bambu Sandalyeli Ölüdoğa” isimli kolaj çalışmasında, duvar kağıtları, gazete kağıtları, bambu ve halat gibi alternatif malzemeler kullanmış ve bu malzemeleri sanat eseri haline dönüştürmüştür. Kübizmin öncülerinden olan Braque’ın sonra da Picasso’nun resimlerinde dokuyu zenginleştirmek üzere boyalarına talaş ve kum kattığı da bilinmektedir. Sentetik Kübizm olarak adlandırılan bu dönemde; renk ön plana çıkmış, soyutlama artmış ve doğayı alternatif malzemelerle ifade etme serüveni başlamıştır.

Görsel 4: Pablo Picasso, 1912, Bambu Sandalyeli Ölüdoğa, Kolaj

Kaynak: URL-4

1914’de başlayan Birinci dünya savaşına tepki olarak sanatı yeniden hareketlendirme amacıyla Dada akımı çıkmıştır. Bu sanat akımında klasik malzemenin haricinde hazır nesnelere ilk kez kullanan sanatçı ise Marcel Duchamp’dır. Böylelikle seramik sanatı da yıkılan geleneksellik ile estetik bir değer kazanarak değişimler göstermiştir (Şölenay ve Baskıcı, s.35). 1960’ların sonunda Funk sanatçıları, malzemelere yönelik estetik karşıtı yaklaşımlarına ifadesiz gülmeceyle süsleyerek yeni bir yön vermiştir.. Robert Arneson (1930- 92), ister değerli olsun ister adi, Funk’ın seramik dahil malzemeleri kucaklamasını yansıtmıştır. Tuvalet konulu birçok çalışmasından biri olan “Sıçılan Yer” Duchamp’ın “Çeşme” Pisuarını alarak onu unutulmaz modernist bir kavramdan gülünç bir şakaya dönüştürmektedir. (Tarih Boyunca Sanat, s.84).

Görsel 5: Robert Arneson, Sıçılan Yer, (The Pisser), 1963, h:129.cm

Kaynak: URL-5

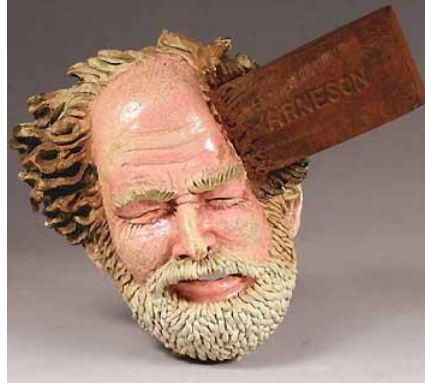

Görsel 6: Marchel Duchamp, Çeşme, (Fountain), 1964 (1917’deki orjinalin kopyası).

Kaynak: URL-6

Bu süreç özgün seramik sanatının diğer sanatsal disiplinler arasında varlık göstermesine sebep olmuştur. Çağdaş seramik sanatçılarının seramik ile birlikte alternatif malzeme kullanma isteğinin zamanla arttığı, seramiği bazen alternatif malzeme, bazen de alternatif yüzey olarak kullandıkları yapılan

kompozisyonlardan görülmektedir. Bu yeni anlatım dilinin birçok seramik sanatçısı tarafından benimsenmiştir. Örneğin Robert Arneson'un "Brick Bang" adlı eserinde görüldüğü üzere, alternatif malzeme olarak tuğla kullanmıştır.

Görsel 7: Robert Arneson, Brick Bang, 1976, 38x 38x 15cm.

Kaynak: URL-7

Katalonya doğumlu sanatçı Salvador Dali (1904- 1989), farklı sanat disiplinlerinde 1500'den fazla eser üretmiştir. Sürrealist sanatçı eserlerindeki çarpıcı etkiyle tanınmaktadır ve 1936'da koleksiyoner Edvard James için ürettiği "İstakoz telefon" adlı eseri de gündelik nesnelere hem görüntüsünü hem de kendisini kullanarak yeni, farklı ve gerçeküstü bir ifade yaratmıştır. Cinsel anlamlandırmayı istakozla ifade ettiği eseri, Tate müzesi koleksiyonunda bulunmaktadır. Teknolojik ürünlerin sanatta yer alması şüphesiz kaçınılmaz bir durumdur. Salvador Dali'nin eserinde hazır nesne telefon kullanımı, adeta sanatın sonsuzluğunu sorgulatmaktadır.

Görsel 8: Salvador Dali, Istakoz Telefon, 1936, Siyah Telefon ve Alçı, 17,8x 33x 17,8 cm.

Kaynak: URL-8

Çağdaş seramik tasarımcılarının, seramiğin yada kilin yanında karışık malzeme kullanmaları, doğadan edindikleri ilhamı malzemeden de aldıkları yönündedir (Başkaya, 2008, s.127). Günümüzde teknolojinin hızlı gelişimi de farklı malzemelerin varlığını doğurmuş, bunlar sanatçılara ilham kaynağı olmuştur. Seramik sanatçılarının seramik ile birlikte farklı malzeme kullanmaları Avrupa'ya göre Türkiye'de çok geçmişi olan bir durum değildir.

Amacın gerektirdiği seramik tekniklerinden yararlanılarak yapılan uygulamalar, farklı malzemelerle farklı dokularla ve farklı estetik etkiler yaratacak şekilde yorumlanarak, özgün tasarımlara dönüştürülmüştür. Avustralya'lı seramik sanatçısı Tracy Dickason, doğadan bulduğu ağaç kabuklarını seramikleri ile birlikte kullanarak sergilemektedir.

Görsel 9: Tracy Dickason

Kaynak: URL-9

Çağdaş seramik sanatçıları arasında, nesnelere asıl görevlerinden alıkoyup, seramik ile birleştirenler bulunmaktadır. Seramikte alternatif malzeme kullanımı denilince buluntu malzemeler de düşünülebilir. Phil Lichtenhan da “Yuva” temalı eserlerini üretirken seramikleri ile birlikte kullandığı metal malzemeleri buluntulardan temin etmektedir.

Görsel 10: Phil Lichtenhan, Yuva, Turkuaz Seramik Yumurta ve El Dokuma Tel, 41x 25x 13 cm.

Kaynak: URL-10

Eserlerinde birbirinden farklı ancak birbiriyle ilişkili malzemeler kullanan sanatçı Jojn Beckelmen, betona gömülmüş seramik parçalarla birlikte cam, metal, taş gibi muhtelif malzemeler kullanmaktadır.

Görsel 11: John Beckelman, Karışık Teknik, 4x 11x 11 cm.

Kaynak: URL-11

Pop Art sanat anlayışı Post-Modernizm'in erken dönemi olarak görülebilmektedir. Amerikalı sanatçı Andy Warhol, 1962'de Marilyn Monroe'nun ölümünden kısa bir süre sonra ürettiği, Marilyn görsellerinin birim tekrarları ile oluşturduğu yapıtında, bireylerin kopyalanmış görüntülerinin "ölümsüzlük" ile bağlantısını sorgulamaktadır.

Görsel 12: Andy Warhol, (1928- 1987), Campbell's Soup Cans, 1962

Kaynak: URL-12

Pop Art sanat anlayışı ile birlikte popüler imgelerin sanat eserlerinde kullanılmasına en güzel örneklerden biri de yine Andy Warhol'un bir başka eseri olan "Campbell" dir.

Türkiye'de de seramiklerinde alternatif malzeme kullanan seramik sanatçıları bulunmaktadır. Bunlardan biri de Kemal Uludağ'dır. 1990 yılında ürettiği seramik eserinde metal içecek ve konserve kutularını kullandığı çalışmasıdır.

Görsel 13: Kemal Uludağ, Düşünce Diye Üretilenler, Karışık Teknik, 1990, 60x 60x 40 cm.

Kaynak: URL-13

Son olarak minimal ve organik formları ile seramik sanatçısı Alev Araslı bu eserinde formlarına uygun şekilde ve ebatlarda ahşaplar kullanmıştır. Birbirini tamamlayan ve birbirini destekleyen bu iki malzeme aynı eserde buluşturmuştur. Minimalistler temel ve yalın formların izleyicide belirli hisler uyandırdığına inanmışlardır. Minimalizm sanat anlayışında görülen simetri ve düzen dolayısıyla denge ve birlik olguları bu eserde görüldüğü gibi, çağdaş sanat anlayışında da çok etkili bir şekilde kullanılmıştır.

Görsel 14: Alev Araslı, 2017, Porselen ve Ahşap

Kaynak: URL-14

3. SONUÇ

Farklı yansımaları olan seramik malzemenin, alternatif malzemelerle ve farklı disiplinlerle etkileşiminin kurulan ilişkilerle geniş bir yelpazeye sahip olunacağı düşünülmektedir. Malzeme olarak seramik, birçok teknik şekillendirme yöntemi, çamur rengi çeşitliliği, renklendirmede kullanılan boya ve sır teknolojisi ile yüksek ve farklı pişirim teknikleri ile teknolojik olarak büyük gelişimler göstermiştir. Seramik sanatçıları da bu gelişimi bir avantaja çevirerek çalışmalarında göstermektedirler.

Özgün olan tasarım, malzemenin etkisinin, etkileşimlerinin ve farklı çözüm önerilerinin önemli olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda seramik eserlerde, alternatif malzemelerin izin verdiği ölçüde rölyefler, girintiler, derinlikler oluşturup, deformasyon ve uyumsuzluklar ile zıtlıklarla yaratılan doku etkileri ve bunların muhafazasının da çözümlenmesi açısından büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Seramik ile birlikte farklı malzeme kullanımı gün geçtikçe artış göstermektedir.

Sonuç olarak, sanatın disiplinler arası olmasından yola çıkılarak çağdaş seramikte, alternatif malzemenin nasıl kullanıldığı üzerinde durulmaya ve yeni bir anlatım dili oluşturulması hedeflenmiştir. Bugün Dünya’da ve Türkiye’de birçok seramik sanatçısı alternatif malzeme seçeneklerini eserleriyle birlikte kullanmaktadırlar. Klasik anlayıştan uzak, sanatsal özgürlükle tercih edilmesi ile seramik sanatında değişime yol açmıştır. Seramikte alternatif malzeme kullanımının, sanatçının ve dolayısıyla da sanatın kendini dönüştürebilmesi açısından önemli bir faktör olduğunu düşündürmektedir.

KAYNAKÇA

Aslan, E. E. (2014). Arts and Crafts (Sanat & El Sanatları) Hareketi ve Çağdaş Türk Seramik Sanatı Başyazarları. *Erciyes Sanat Dergisi*, (2), 8- 18.

Başkaya, M. (2008). Tasarımcıya ve Sanatçıya Esin Veren Malzeme ve Nesnelere, *Türkiye Seramik Federasyonu Dergisi*, (26), 124-131.

Sevim, C., Boz, G. (2011). Hazır Nesnelere ve Teknolojinin Sanatta Kullanımı ve Seramik Sanatına Yansıması. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, (1), 111- 135.

Şahbaz, H. (2006). Modern Seramik Sanatında Minimalizm. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Şölenay, E., Baskıcı, Z. (2012). Dadaizm Sanat Akımı ve Seramik Sanatına Etkisi. *Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (29), 35- 47.

Tarih Boyunca Sanat. (2015). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Görsel Kaynaklar

(URL-1) <https://americanart.si.edu/artwork/rocking-pot-25786> 11.07.2018

(URL-2) <http://www.ceramicstoday.com/potw/leach.htm> 11.07.2018

(URL-3) http://www.artfactory.com/graphic_design/graphic_designers/william_morris.html 11.07.2018

(URL-4) <https://nihilsentimentalgia.com/2014/10/18/%E2%81%9E-on-the-use-of-collage-as-a-subversive-tool-%E2%81%9E/picasso-1912-still-life-with-chair-caning-1st-collage-synthetic-cubism/> 22.08.2018

(URL -5) <https://lagunaartmuseum.org/artist/robert-arneson/> 30.07.2018

(URL -6) <https://www.britannica.com/topic/Fountain-by-Duchamp> 30.07.2018

(URL -7) <http://sculpture2015.blogspot.com/2015/10/robert-arneson-brick-bang.html> 24.08.2018

(URL -8) <https://www.artpedia.jp/dali-lobster-telephone/> 24.08.2018

(URL -9) <http://studiomu.com.au/news/tracy-dickason/> 17.07.2018

(URL -10) <https://artcld.com/art/hand-woven-wire-nest-1218-with-by-phil-lichtenhan> 24.08.2018

(URL -11) <http://www.olsonlarsen.com/en/artists/?albumID=3793&action=dspalbum> 17.07.2018

(URL -12) <https://www.moma.org/collection/works/79809> 25.08.2018

(URL -13) <http://www.kemaluludag.com/15.asp> 24.08.2018

(URL -14) https://www.instagram.com/p/BouNk6GFYBt/?utm_source=ig_share_sheet&igshid=11z1q09q-t1z1 24.08.2018